

O nazivu hrvatskoga jezika iz Kordićkine znanosti gledan

Mario Grčević, 25.04.2001.

U časopisu *Republika* (1.-2., 2001.) Snježana Kordić objavila je članak *O nazivu jezika iz znanosti gledan*. U njemu traži da se konačno razmotre a) razlozi zašto mnogi strani jezikoslovci (slavisti i neslavisti) i dalje upotrebljavaju naziv "srpskohrvatski jezik" te b) "da li bi se moglo početi u Hrvatskoj tolerirati njihovo drugačije mišljenje". "Da bi se došlo do odgovora na ova pitanja, potrebno je omogućiti da se argumenti stranih lingvisti javno iznesu u Hrvatskoj i da se pokrene diskusija o tom pitanju". To je ujedno svrha i cilj njezinog članka, kaže S. Kordić (237.). Ona smatra "da smo proteklih desetak godina bili svjedoci pravog nadmetanja među onima koji sebe nazivaju 'jezikoslovcima' u tome tko će izreći ružnije riječi o lingvistima u svijetu koji bi u svojim radovima upotrijebili naziv 'srpskohrvatski jezik' " (2001., 236.). Takmičenje u jezičnom "rodoljublju", objašnjava, vrlo je brzo postalo i nezanimljivo jer se nije mogla čuti druga strana. Ta "druga strana nije mogla javno objaviti u Hrvatskoj svoje mišljenje o temi zbog koje je prozvana" (236.-237.). Neki sam dan prelistavao knjigu M. Okuke *Eine Sprache - viele Erben* i u njoj našao komentar o razgovoru s njemačkim slavistom J. Raেকেom koji je objavljen u *Vijencu* (br. 58.) 1996. godine. Okuka prosuđuje da je tom prigodom Raেকে pri kritici hrvatske "radikalne jezične politike" među njemačkim slavistima bio "najotvoreniji" (119.). Ako je Okuka dovoljno upoznat s onim o čemu piše, mogli bismo zaključiti da je "najotvorenija" kritika, kako bi S. Kordić rekla, s "njemačke" "druge strane" iznesena upravo u Hrvatskoj, i to bez da je bila "prozvana" zbog kritizirane teme. Dakle, da bi diskusija uopće mogla biti vođena onako kako zamišlja S. Kordić, trebala bi nam najprije reći kojim je pripadnicima "druge strane" i na koji način onemogućeno da u Hrvatskoj objave svoje mišljenje o temi zbog koje su prozvani.

Pored toga, mislim da strani jezikoslovci koji danas govore o hrvatskome književnom jeziku, uglavnom ne govore o "srpskohrvatskome", već o "hrvatskome". Čak i u onim radovima u kojima se suvremeni hrvatski književni jezik, njegov razvoj i okolnosti u kojima se je razvijao, opisuju neobjektivno i s težnjom da se "hrvatska strana" predstavi u što negativnijem svjetlu, govori se o "hrvatskome", a ne o "srpskohrvatskome" (usp. npr. M. Wingender 1997.). Zbog toga mi se čini da S. Kordić kolege u inozemstvu koji hrvatski nazivaju hrvatskim, pokušava povratiti na "srpskohrvatski", a domaću publiku ujedno uvjeriti da je situacija u svijetu drugačija

nego što jest. Ta situacija nije sjajna, daleko od toga, no nije takva kakvom ju ona zamišlja odnosno predstavlja. Ako misli da nisam u pravu, neka provjeri radove o hrvatskome književnom jeziku koji su u inozemstvu objavljeni proteklih pet godina i neka rezultate istrage objavi u Hrvatskoj. Pored toga bi nam trebala objasniti zašto joj proturječe i oni jezikoslovci na koje se poziva u obrani svojih predodžaba o "srpskohrvatskome" i njegovim "varijantama". Zašto njihova mišljenja ne navodi onako kako je to u takvim slučajevima uobičajeno u znanosti? Npr., na W. Lehfeltda se poziva u onome što je za temu o kojoj govori, sporedno, a ne uzima u obzir njegovo zapažanje da su "pokušaji" stvaranja "jednoga srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog standardnog jezika s dvije ili više 'varijanata' propali" te da se "postojanje jednoga hrvatskog i jednoga srpskog standardnog jezika više ne može dovoditi u pitanje" (Lehfeltd, b1995., 189.). Lehfeltd je također ocijenio da kao dokaz postojanja "srpskohrvatskoga standardnog jezika" nije dovoljno upozoriti na to da razlike između srpske i hrvatske " 'varijante' " nisu tolike da bi mogle ometati međusobnu komunikaciju (a1995., 35.). S. Kordić upravo to čini. Što se tiče izraza "srpskohrvatski", W. Lehfeltd objašnjava da ga se čisto lingvistički može opravdati "sve dok on treba služiti za etiketiranje određenog dijasistema južnoslavenskih dijalekata". Drugi slučaj je, kaže, kad se radi o jezičnome obliku *standardni jezik*. S. Kordić ni to ne uzima u obzir, iako je W. Lehfeltd gotovo sve što sam ovdje naveo, rekao sasvim jasno i u članku *Serbokroatisch versus Kroatisch, Serbisch, Bosnisch...?*. No ni ono što je u tom članku selektivno "pročitala", nije znala sasvim ponoviti. Npr., W. Lehfeltd u svojem članku govori o "lektoratima" na "njemačkim sveučilištima" (1996., 16), a S. Kordić mu podmeće da govori o "lektoratima i studiju" "u njemačkom govornom području" (2001., 241.).

Citirajući H. D. Pöhla, S. Kordić ne uzima u obzir da je on 1993. godine došao do zaključka kako je pojam "srpskohrvatski" postao "opsaletan" (Pohl, 1993., 76.). Hrvati govore hrvatski, a Srbi govore srpski, objašnjava sasvim jasno. Svoje izlaganje zaključuje sljedećim riječima: "svi Srbohrvati govore srpski ili hrvatski." Njegove su izjave dobar primjer da nema smisla selektivno pristupati literaturi o kojoj se piše te upravo onaj djelić koji nam se u njoj zbog subjektivnih razloga sviđa, izdvojiti i predstaviti kao da je riječ o njezinome reprezentativnom dijelu. S. Kordić i to čini. Ako ne čini, onda joj literatura o kojoj piše, nije dovoljno poznata. Što se "varijanata" tiče, trebala se je npr. zamisliti i nad Martijevom primjedbom da ako bi se uzimalo

samo jezične čimbenike u obzir, da bi se dalo osim "čehoslovačkoga" i "srpskohrvatskoga" slučaja u modelu varijanata zamisliti i druge slavenske standardne jezike: ruski/bjeloruski/ukrajinski, donjolužički/ gornjolužički, bugarski/makedonski (308.). R. Marti je 1993. godine zaključio da je model varijanata u "srpskohrvatskome" slučaju propao zbog "praktične asimetrije između srpskoga i hrvatskoga" (307.). S. Kordić ni njegova zapažanja o varijantama ne uzima u obzir, već o njima govori sa znanstvenopolitičkih pozicija *Novosadskog dogovora*. Očigledno bez poznavanja relevantne literature i bez imalo razumijevanja o složenosti predmeta o kojem piše, svoje predodžbe predstavlja kao stavove "lingvistike u svijetu":

Lingvistika u svijetu ne može zbog južnoslavenskih nacionalnih i političkih sukoba mijenjati kriterij prema kojem se određuje što je to isti, a što je različit jezik. Stoga preostaje nama da razvijemo toleranciju prema onim lingvistima u svijetu koji znanstvene kriterije stavljaju iznad političkih, iako znaju da time kvare svoje prijateljske odnose s kolegama na svakoj od strana jezičnog područja o kojem govore i iako iza svojih stavova nemaju ni jednu od novonastalih država na ovim prostorima, nego samo dosljedno poštivanje znanstvenih principa. (242.)

"Lingvistika u svijetu" po S. Kordić i danas definira pojam "jezik" onako kako ga je definirala u 19. stoljeću:

Pritom se kao odlučujući kriterij za tvrdnju da se lingvistički zasnovano može govoriti o samo jednom jeziku uzima uzajamna razumljivost: govornici varijanata ne trebaju prevodioca. Taj kriterij je oduvijek poznat, odavna je prihvaćen u lingvistici "i u osnovi je jedini ispravan način promatranja: koga razumijem, taj govori moj jezik; koga ne razumijem, taj govori strani jezik" (to je napisao u 19. st. Georg von der Gabelentz, *Die Sprachwissenschaft* 1891, 55). Kriterij razumljivosti je u lingvistici iznad kriterija nacionaliteta. (237.)

Da su općeprihvaćene spoznaje "lingvistike u svijetu" o tom pitanju ipak malo složenije nego što je to zaključila S. Kordić čitajući literaturu iz 19. stoljeća, objašnjava I. Ineichen u svojoj *Općoj jezičnoj tipologiji* (1991.):

Tipologija se bavi neodredivim brojem jezika. To nije tako zato što broj jezika nije poznat, već zato što ne postoji obvezavajući [= "stringetni"] lingvistički

kriterij za određivanje jezika [...] kao takvih. Jezici postoje u sociokulturnim situacijama i ondje se funkcionalno više ili manje izrazito razgraničuju. To je [...] izvanlingvistički fenomen. Čisto lingvistički gledano definicija je otežana jer varijacija onemogućuje načelo idealizacije. Ne postoji mjera za utvrđivanje kako velika smije biti dopuštena varijacija dok nije riječ o drugom jeziku. [...] Tipologija postupa pri tome relativno velikodušno. Jezici su u načelu "jezici" čim su deskriptivno obuhvaćeni. Kriterij međusobne razumljivosti govornika lingvistički gotovo da nije primjenjiv. Čini se da je važniji njezin odnos prema intuitivno opisanome standardu [...]. Postoje dijalekti - npr. u talijanskome -, koji razumijevanje više ne omogućuju, a s druge strane postoje "jezici" koji razumijevanje znatno ne umanjuju, npr. donjonjemački i nizozemski, okcitanski i katalanski. Važna točka pri tome je i pitanje kulturne integracije i postojanje priznatoga književnog jezika. (13.)

G. Ineichen nije slavist, već ugledan predstavnik romanistike i općeg jezikoslovlja. Da je za problematiku "srpskohrvatskoga" čuo dok je pisao svoje djelo (dakle prije 1990.), vidi se na tome što "srpskohrvatski" navodi u zagradi iza "hrvatskoga" i "srpskoga" (138.). I na temelju onoga što objašnjava J. Scharnhorst o pojmu "samostalni jezik", možemo zaključiti da Kordićkino poimanje "jezika" iz 19. stoljeća danas ne možemo smatrati "jedinim ispravnim načinom promatranja":

Skupa s drugim jezikoslovcima smatram da je povijesno uvjetovana samoprocjena nositelja jezika odlučujući kriterij pri razgraničavanju dijalekata jednog jezika i blisko srodnih jezika. Ispunjavanje komunikativne funkcije je iako nužan, ipak ne i dovoljan uvjet za određivanje pojma "samostalni jezik", jer je i između govornika blisko srodnih jezika komunikacija najčešće moguća. Među dodatnim kriterijima zbog kojih se prihvaćaju samostalni jezici, od prvorazredne je važnosti svijest o pripadnosti nekoj nacionalnosti ili naciji i razumijevanje onoga što se smatra "materinskim jezikom". (1995., 20.-21.)

To što je do sada rečeno, ne znači da hrvatski i srpski možemo smatrati dvama jezicima i u onome smislu u kojem su to hrvatski i njemački kad je riječ o razumijevanju njihovih govornika, već da ih ne možemo smatrati jednim jezikom na svim razinama koje pojam "jezik" obuhvaća (usp. Katičić, 1986.). Dakle, govoreći o hrvatskome književnom jeziku, ne poričemo njegov odnos prema drugim

srednjojužnoslavenskim književnim jezicima ili dijalektima, već prihvaćamo da se je svojom izgradnjom oblikovao kao poseban sustav na srednjojužnoslavenskome prostoru. Pristupamo li jeziku Hrvata u cjelini njegovih "lekata", pa i kao nositelju kulturnih stečevina hrvatskoga naroda u sadašnjosti i prošlosti, također ga je potrebno shvaćati kao posebnu jezičnu cjelinu, bez obzira na činjenicu što se njemu djelomice ista ili slična jezična struktura na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini pojavljuje i u nehrvatskome okružju. Pišući o povijesti srpskoga jezika moći ćemo zbog te "istosti" na donjim razinama jezičnoga opisa kao korelat uzimati u obzir npr. jezik M. Divkovića¹ no zbog toga njegov jezik na gornjim razinama ipak ne ćemo moći protumačiti i shvatiti kao "srpskohrvatski" ili čak kao "srpski". L. Auburger upozorava da redukcionizam u kojem se karakteristike na "gornjim jezičnim razinama" izvode iz onih "donjih", ne odgovara jezičnoj stvarnosti. Svrha njegove primjene u hrvatskome slučaju bila je, upozorava, da se izbriše hrvatski jezik kao zaseban jezik (1997., 25.-26.). Tek u ispitivanjima određenih vrsta srednjojužnoslavenskim književnim jezicima i jezičnome području koje natkrivaju, pristupat ćemo otprilike onako kao što i južnoslavenskoj cjelini pristupamo kao cjelini unutar slavenske cjeline. Međutim, ni pri tome kategorije razmatranja ne možemo paušalno izjednačivati prema onome što im je zajedničko. Ne izjednačujemo ih naime ni onda kada južnoslavensku cjelinu promatramo kao cjelinu zbog onoga što je njoj zajedničko. Pošto S. Kordić očigledno nije upoznata s najnovijom literaturom koja se bavi takvim pitanjima, trebala je pažljivije pročitati barem vjerojatno joj poznate "klasične" radove D. Brozovića u kojima je srž te problematike odlično opisana. Upravo su Brozovićeve radovi, pored Katičićevih, proteklih desetljeća odlučujuće utjecali na ispravljanje zablude o hrvatskome i "srpskohrvatskome", dakle, i na činjenicu da prosječno poimanje "srpskohrvatskoga" problema u svijetu nije onakvo kakvo se S. Kordić čini da bi trebalo biti. Zapažanja S. Babića odigrala su pri tome također vrlo važnu ulogu pa bi i njegove relevantne radove trebala još jednom pažljivije pročitati. Treba reći još i to da se povijesni procesi koji su uvjetovali oblikovanje npr. njemačkoga i engleskoga jezičnoga slučaja, u srednjojužnoslavenskome slučaju nisu odvijali. Mi stoga ne možemo prepravljati našu povijest, i to samo

¹ To će biti vjerojatno čak nužno zato što srpski pismeni jezik zbog svojega posebnoga razvoja ne odrtava u dovoljnoj mjeri govorno stanje na najnižim jezičnim razinama u određenim starijim razdobljima.

zato da bismo bili simpatičniji pojedincima "u svijetu" ili onima iz Hrvatske koji misle da bi preustrojavanje činjeničnoga stanja bilo isplativo za njihove osobne interese ili da bi cijeli svijet trebao biti ustrojen prema načelima koja se njima najviše sviđaju. Takva prepravljivanja ne bi odgovarala načelima znanstvene metodologije. Svijet ionako nije crno-bijele boje, iako neki pojedinci priželjkuju da jest, možda prvenstveno zato što bi im predmet istraživanja postao pristupačnijim.

Upadljivo je da S. Kordić, govoreći o "srpskohrvatskome", zaobilazi pojmove "književni jezik" i "dijalekt". Naime, kad se govori o književnim jezicima, vidjeli smo, nema razloga govoriti o "srpskohrvatskome". Kad se govori o narječjima, također nema razloga isticati "srpskohrvatski" jer se na toj razini govori o štokavskome, kajkavskome, torlačkome, čakavskome i njihovim dijalektima. Kad se o njima govori bez uzimanja u obzir da su natkrovljeni standardiziranim štokavskim idiomima, govori se o dijalekatnome kontinuumu koji lingvistički gledano nije ograničen ili prekinut navodnim "srpskohrvatskim" dijalekatnim granicama. Pogledajmo na primjeru S. Kordić što se događa kada se forsira uporaba pojma "jezično područje" samo da bi se opravdalo naziv "srpskohrvatski":

Za lingvistiku nema sumnje da se radi o jednom jezičnom području, pokrivanom u internacionalnom nazivlju imenom *srpskohrvatski* (taj naziv je uveo Nijemac J. Grimm početkom 19. st.). Traganja za nekim drugim nazivom koji bi obuhvaćao isto jezično područje pokazuje da svi prijedlozi nailaze na nepremostive teškoće. Tako bi naziv *standardni štokavski jezik*, izuzevši uski lingvistički krug kod nas, za sve druge bio potpuno neproziran pa se zato ne može računati s njegovim uvođenjem u internacionalno nazivlje jezika. (2001., 239.)

Vjerovati da "uski lingvistički krug kod nas" u svrhu nazivanja "srpskohrvatskoga jezičnog područja" upotrebljava naziv "standardni štokavski jezik", sasvim je neozbiljno. A kad S. Kordić već "traga" za "prozirnom" zamjenom za izraz "srpskohrvatski", zašto ne bi prihvatila Brozovićev naziv *srednjojužnoslavenski* u onim slučajevima u kojima je uistinu potreban? Taj je naziv jasan i uklapa se u postojeće nazivlje. Onako kao što južnoslavenski jezični prostor ne nazivamo "sloveno-makedonskim", ne moramo ni srednjojužnoslavenski nazivati "srpskohrvatskim". Oni pojedinci koji su emocionalno vezani s izrazom "srpskohrvatski", često tematiziraju

nazive tipa *srpskocrnogorskobošnjačkohrvatski* da bi na kraju sretno mogli zaključiti kako je naziv "srpskohrvatski" ipak najbolji od svih predloženih. *Srednjojužnoslavenski* pri tome prešućuju, a ujedno se kao na uzor pozivaju na naziv *indogermanski*. Zašto je stvoren naziv *indoeuropski* koji je dobrim dijelom potisnuo naziv *indogermanski*, također prešućuju.

V. Grubišić je u svojem osvrtu na slovnici S. Kordić napomenuo da naziv "srpskohrvatski" vjerojatno "datira tek od Kopitara" (2000., 111). Kopitar ga je upotrijebio kao oznaku za jezik hrvatskih štokavskih i čakavskih knjiga skupa s Karadžićevim jezikom, dakle, uvjetno i kao oznaku za štokavsko i čakavsko narječje.² S. Kordić misli da nije tako, već da je J. Grimm uveo naziv "srpskohrvatski" kao oznaku za "srpskohrvatsko" jezično područje. Da bismo to mogli prihvatiti, trebala bi reći kada i gdje je to učinio. Do sada je Grimm bio poznat po tome što je mislio da se od Kupe do Timoka govori "srpski", a ne "srpskohrvatski". Nije valjda da S. Kordić misli da je to isto!?

S. Kordić poziva da se omogući iznošenje argumenata stranih jezikoslovaca o "srpskohrvatskome" u Hrvatskoj. Budući da ona svakako nije jedna od onih koji u Hrvatskoj posljednjih desetak godina nisu mogli objavljivati svoje mišljenje, što nam pokazuje i njezin najnoviji prilog u *Republici*, bilo bi zanimljivo saznati zašto do sada u Hrvatskoj nije predstavila svoje poimanje "srpsko-hrvatskoga standardnog jezika" koje je predstavila u slovnici *Serbo-Croatian* (1997.). Na tu se je slovnici osvrnuo V. Grubišić u *Jeziku* (2000.) Preporučujem čitateljima da pročitaju njegov osvrt. Ovdje treba najprije podsjetiti da S. Kordić kaže da je pod naslovom *Serbo-Croatian* izdavač Lincom Europa u svojoj seriji od preko 400 gramatika raznih jezika objavio engleski prijevod njezine gramatike (2001., 236.). Budući da ne kaže da je ona sama izabrala taj naslov, moglo bi se zaključiti da joj je on na neki način nametnut. Uzmemo li u obzir da u prikazu Grubišićeve slovnice za djelo *Grammatikhandbuch der kroatischen und serbischen Sprache* (B. Kunzmann-Müller, 1994.) navodi da je riječ o gramatici

² Usp. tekstove pod naslovom "Dialecto illyrica, rectius Serbochrovatica, sive Chrovatoserbica", B. Kopitar, 1836., str. LI. i sljedeće. 20.10.1935. Kopitar piše Grimmu da je tiskao djelo *Glagolita Clozianus* te da će mu za četiri do pet tjedana poslati primjerak. To znači da je *Glagolita Clozianus* objavljen već 1835. godine. O južnoslavenskome Kopitar kaže sljedeće: "Harum dialectorum nunc tres maxime vigent: bulgarica, illyrica Croatorum et Serborum, et slovenica Slavorum veteris Carantani" [...], str. XXXII.

"hrvatskoga jezika" (1998., 253.), iako se ono tako ne zove, taj se dojam potvrđuje.³ Međutim, ona, a ne izdavač, objašnjava da je od triju narječja kojima se govori na današnjem području "srpsko-hrvatskoga jezika" (štokavski, kajkavski, čakavski), u 19. stoljeću štokavsko narječje izabrano za osnovicu "standardnoga srpsko-hrvatskoga jezika".⁴ Odakle joj taj podatak? (I)jekavski izgovor, objašnjava S. Kordić, standardni je oblik ("srpsko-hrvatskoga standardnog jezika") u Hrvatskoj, BiH, Crnoj Gori, dok je u Srbiji pored (i)jekavskog izgovora ekavski izgovor prevladavajući standardni oblik.⁵ Primjeri poput sljedećega potvrđuju da se je autorica pokušala dosljedno pridržavati svoje koncepcije: *Nikad ni(t)ko nije nigd(j)e nikoga prevario.* (52.) Unatoč tomu navodi i onakve primjere u kojima se od dviju postojećih književnojezičnih posebnosti zagrada upozorava samo na jednu: *Ne znam (t)ko je što kome dao.* (48.) *Na otoku na koj-em / gd(j)e sam proveo odmor bilo je malo turist-a.* (59.). Takvim se primjerima možda sugerira da se i na "istoku" "srpsko-hrvatske jezične zajednice" treba govoriti "otok" umjesto "ostrvo", vjerojatno prema uzoru na nekadašnje prijedloge o preuzimanju riječi "sat" umjesto "čas". O nazivnoj problematici obavještava S. Kordić čitateljstvo da nakon raspada Jugoslavije svaka od triju zemalja koje su nastale iz četiriju jugoslavenskih republika u kojima se je govorilo "srpsko-hrvatski", "taj jezik" "sada" zove prema svojem etničkom identitetu.⁶ Dakle, kao da "Hrvatska" "sada" srpski zove hrvatskim ili kao da Hrvati hrvatski prije nisu nazivali hrvatskim. Na str. 18. spominje i "pokušaj" u Hrvatskoj da se "jezik na zapadu srpsko-hrvatske jezične zajednice učini što različitim od jezika na istoku srpsko-hrvatske jezične zajednice".⁷ Iako kod riječi *tisuća* i *milijun* na str. 31. u bilješci nadodaje "Croatian standard", čitatelju njezine slovnice ne preostaje ništa drugo nego zaključak da je po autoričinom mišljenju hrvatski književni jezik uvijek bio

³ Usp. naslov drugog izdanja te slovnice: *Grammatikhandbuch des Kroatischen unter Einschluß des Serbischen.* Frankfurt am Main, et al., 1999.

⁴ "Of the three dialects spoken in the area of the present-day SC" [=Serbo-Croatian] "(Štokavian, Kajkavian, Čakavian), in the 19th century, the Štokavian was chosen for the basis of the standard SC language" [...], S. Kordić, 1997., str. 3.

⁵ "The (i)jekavian pronunciation is the standard form in Croatia, Bosnia-Herzegovina, Montenegro, while in Serbia, in addition to the (i)jekavian, the dominant ekavian pronunciation is also standard.", nav. djelo, str. 4.

⁶ "After the disintegration of Yugoslavia, each of the three countries which emerged from the four republics now calls this language according to its ethnic identity: Croatian, Serbian, Bosnian.", nav. djelo, str. 3.

⁷ [...] "all that with the aim to make the language in the west of the SC language community as different as possible from the language in the east of the SC language community.", nav. djelo, str. 18.

i ostao nerazdvojni dio "srpsko-hrvatskoga standardnog jezika". Nije iznenađujuće što su ostatci "serbokroatistike" "srpsko-hrvatsku" slovnice jezikoslovke koja potječe sa "hrvatske strane" prihvatili razdragano, kao melem za "serbokroatističke" rane. No hoće li zacijeliti, tek ćemo vidjeti.

Treba istaknuti da S. Kordić u svojem najnovijem prilogu u *Republici* ne govori o varijantama kao (i)jekavskim i ekavskim fonološkim realizacijama u okviru "srpskohrvatskoga standardnoga jezika", već o varijantama u smislu nacionalnih književnih jezika. Čime je uvjetovana promjena njezinog mišljenja, nije objasnila. Međutim, vidjeli smo, ta promjena ne znači da lingvistika po njoj "hrvatsku varijantu" više ne treba nazivati "srpskohrvatskim" imenom. S. Kordić smatra da iz lingvističke perspektive i dalje treba zadržati oznaku "srpskohrvatski" kao oznaku za "standardni jezik nadređen varijantama" (2001., 240.). Više "nam" pri tome smeta "srpskohrvatski" nego "hrvatskosrpski", objašnjava. Međutim, ni "srpskohrvatski" "nas" ne bi trebao vrijeđati jer "varirati redoslijed dijelova naziva na istom jeziku nije uobičajeno" (240.). Pogledamo li još radove u popisu literature u *Serbo-Croatian* koje je S. Kordić posljednjih godina objavila na njemačkome, vidjet ćemo da nam nudi sljedeće "nazivlje":

Na engleskome: "srpsko-hrvatski"; na njemačkome: "hrvatskosrpski" i "hrvatski-srpski"; na "srpskohrvatskome": "srpskohrvatski". Naziva li netko tim "nazivima" narječja, "standardni jezik", "varijante" ili "jezični prostor", S. Kordić nije bitno. Bitno joj je samo to da se njezini "nazivi" šire.

Za kraj bih rekao još nešto o povodu kojim je S. Kordić napisala svoj najnoviji prilog za *Republiku*. Riječ je o odgovoru V. Grubišića na njezin prikaz njegove slovnice *Croatian Grammar*. V. Grubišić je u svojem odgovoru S. Kordić (1999.) vrlo uvjerljivo obrazložio da je njezin prikaz pun netočnosti i insinucija. Grubišić zaključuje:

Kad se temeljitije pročita napad S. K. na moj 'diletantizam' onda se vidi da malo toga ostaje što bi stvarno valjalo prihvatiti. [...] Način na koji S. K. piše o hrvatskim jezičnim radovima ogleda se dobrim dijelom i u ovom *napadu*: ona će jednu pogrešku iz jednog redka proširiti na čitavo poglavlje, navest će netočno i nepotpuno nečije riječi i onda na tom izgrađivati svoje

sablažnjavanje, nastupat će tobože meritorno tamo gdje ona to uopće nije.
(165.)

Ja bih rekao da je S. Kordić svoj osvrt pisala potaknuta vjerojatno nekom alergijom i animozitetom. Npr., J. Siliću zamjerava što kao recenzent nije upozorio "na potpunu nekompetentnost autora" (1998., 258). Pa ni u Njemačkoj, gdje S. Kordić živi i radi, nije dužnost ocjenitelja krivotvoreći, vrijeđajući i paušalizirajući "ocjenjivati" (ne)kompetentnost autora. Ona kao ocjenitelj Grubišićeve knjige upravo to čini. Bezočno spotiče i to da se popis literature koju je Grubišić koristio za pisanje svoje slovnice, svodi "uglavnom na djela Stjepana Babića" (258.). Međutim, ne treba imati ni četiri razreda osnovne škole da bi se već na prvi pogled moglo vidjeti da to nije istina (usp. Grubišić, 1995., 216.). Kad netko u javnosti iznosi neistine, krivotvori i drugomu podmeće da bi se mogao sablažnjavati i samodopadno likovati, smiješno je i ujedno žalosno ako vjeruje da se to ne prepoznaje.

=====

Literatura

Auburger, Leopold: "Der Status des Kroatischen als Einzelsprache und der Serbokroatismus: ein Lehrstück aus der kontaktlinguistischen Begriffsgeschichte". U: *Neue Forschungsarbeiten zur Kontaktlinguistik. Plurilingua*, 19. Izd.: W. W. Moellenken; P. J. Weber. Bonn, 1997., str. 21.-29.

Babić, Stjepan: "Lingvističko određenje hrvatskoga književnog jezika". U: *Jezik*, 18., 5. 1971., str. 129.-137.

Brozović, Dalibor: "Stanje i zadatci jezikoslovne kroatistike". U: *Prvi hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova*, I. Izd.: S. Damjanović. Zagreb, 1999., 9.-13.

Grubišić, Vinko: *Croatian Grammar*. Zagreb, 1995.

Grubišić, Vinko: "Odgovor Snježani Kordić na kritiku 'Diletantski napisana gramatika' ". U: *Republika*, 9.-10., 1999., str. 160.-165.

Grubišić, Vinko: "Srpsko-hrvatski Snježane Kordić". U: *Jezik*, 47., 3. 2000., str.111.-113.

Ineichen, Gustav: *Allgemeine Sprachtypologie*. Darmstadt, 1991.

Katičić, Radoslav: "O višeznačnosti pojma jezik". U: *Jezik*, 34., 1. 1986., str. 1.-6.

Kopitar, Bartholomaeus: *Glagolita Clozianus*. Vindobonae, 1836.

Kordić, Snježana: *Serbo-Croatian*. München; Newcastle, 1997.

Kordić, Snježana: "Diletantski napisana gramatika". U: *Republika*, 1.-2. 1998., str. 253.-258.

Kordić, Snježana: "Naziv jezika iz znanosti gledan". U: *Republika*, 1.-2., 2001., str. 236.-243.

Lehfeldt, Werner: *Einführung in die Sprachwissenschaft für Slavisten*. München, 1995.

Lehfeldt, Werner: "Überlegungen zur Situation der Slavistik in Deutschland". U: *Die Welt der Slaven*, XL. München, 1995., str. 187.-194.

Lehfeldt, Werner: "Serbokroatisch versus Kroatisch, Serbisch, Bosnisch...?". U: *Bulletin der Deutschen Slavistik*, 2. 1996., str. 14.-16.

Marti, Roland: "Slovakisch und Čechisch vs. Čechoslovakisch, Serbokroatisch vs. Kroatisch und Serbisch". U: *Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte /A. Slavistische Studien zum XI. internationalen Slavistenkongreß in Preßburg / Bratislava*. Izd.: K. Gutschmidt; H. Keipert; H. Rothe. Köln; et al., 1993., str. 289.-315.

Okuka, Miloš: *Eine Sprache - viele Erben*. Klagenfurt, 1998.

Pohl, Heinz Dieter: *Die Serbokroatische Schriftsprache. Ein Rückblick*. U: *Die slawischen Sprachen*, 33. 1993., str. 67.-79.

Scharnhorst, Jürgen: "Sprachsituation und Sprachkultur als Forschungsgegenstand". U: *Sprachsituation und Sprachkultur im internationalen Vergleich. Sprache System und Tätigkeit*. 18. Izd.: J. Scharnhorst; G. Bartels; I. Pohl. Frankfurt am Main; et al., 1995., str. 13.-34.

Wingender, Monika: "Sprachpolitik in Kroatien. Eine exemplarische Analyse der Sprachratgeber im *Vjesnik*". U: *Linguistische Beiträge zur Slavistik*, 58. Izd.: J. Schulze; E. Werner. München, 1997., str. 372.-392.